

Lietuvių kalbos ir literatūros olimpiada Lietuvos ir užsienio lietuviškų mokyklų
9–12/I–IV gimnazijos klasių mokiniams
2021 m.

9–10 klasės (I–II gimnazijos klasės)

Savivaldybės etapas

Užduočių atlikimo laikas–1 val. 15 min.

1 UŽDUOTIS

Vydūnas iš savo mamos Marijos Ašmonaitės buvo girdėjęs, kad jos šeima esanti paskutiniųjų lietuvių žynių giminės tiesioginiai palikuonys. Atsakykite į klausimus:

- 1.1. Kas yra žynys (krivis), koks jo vaidmuo senovės lietuvių (baltų) mitologijoje?
- 1.2. Koks žymus XIX a. lietuvių istorikas savo veikale plačiai aprašė žynius ir senuosius lietuvių aukojimo papročius? Nurodykite autorių ir kūrinį.
- 1.3. Kokiam klasikiniame sovietmečio lietuvių prozos kūrinyje vaizduojamos žynio apeigos? Nurodykite autorių ir kūrinį.
- 1.4. Iš kur buvo kilęs Vydūnas?

Vertinimas: 0 (atsakymas neteisingas), **1** (atsakymas iš dalies teisingas, bet netikslus arba nebaigtas), **2** (atsakymas teisingas).

2 UŽDUOTIS

Toliau pateikti sakiniai iš lietuvių literatūros:

1. Ant galų pagalės, jeigu jau taip reikėjo tokio didelio rugių lauko, juk toks čia, kur gyvenvietę stato, jau plytėjo (R. Granauskas).
2. Čia žiemos metu dykas galas bus į Gandingą parsigabenti (Vaižgantas).
3. Daug žmonių, bestatant tuos rūmus, sveikatą prikišo, kiti ir galą gavo, o retas rykščių išvengė (A. Vienuolis).
4. Dėdei Topiliui, paskutiniam šeimoje, piemenavimo nesimatė nei galo nei krašto (P. Andriūsis).
5. Ji pirmoji pastebėjo ir Ulės nelaimę ir po visą kaimą ant galo liežuvio išnešiojo (K. Boruta).
6. Ne vien seniems, bet ir vaikams pakyrėjo tokia žiema be galo be krašto (Žemaitė).
7. Tegu ją galai, tą Rožę, tesižino, duosim žmonėms gyventi kaip kas nori (J. Aputis).
8. Užtat visi mano, pagaliau ir mato, jog Drūktenis savo pinigų galo nežino (Žemaitė).

Atsakykite į klausimus:

- 2.1. Sakiniuose raskite frazeologizmus, kurie vartojami kalbant apie (labai) ilgą laiką ar jo trukmę, ir juos parašykite.
- 2.2. Nurodykite sakinyje *Tegu ją galai, tą Rožę, tesižino, duosim žmonėms gyventi kaip kas nori* pavartotų asmenuojamųjų veiksmažodžių formų nuosaką ir laiką. Kaip vadinama veiksmažodžio forma, vartojama rytų aukštaičių tarmėje, taip pat iš šio arealo kilusių autorių kūryboje, veiksmo tikslui reikšti vietoj bendraties, pvz., *Mykoliuk, vežimų krautų* (Vaižgantas)?

2.3. Raskite sudėtinio sakinio *Daug žmonių, bestatant tuos rūmus, sveikatą prikišo, kiti ir galą gavo, o retas rykščių išvengė* veiksnius ir parašykite, kuo jie reiškiami šiame sakinyje. Nurodykite dvi kalbos dalis, kuriomis lietuvių kalbos sakiniuose dažniausiai reiškiami veiksniai.

2.4. Sakinyje *Ne vien seniems, bet ir vaikams pakyrėjo tokia žiema be galo be krašto*, kuriame kirčiuoti visi žodžiai, suraskite tuos žodžius, kurie turi kirčiuotus trumpuosius skiemenis, ir juos parašykite sukirčiuotus.

2.5. Parašykite žodį, iš kurio padarytas daiktavardis *piemenavimas* (plg. *Dėdei Topiliui, paskutiniam šeimoje, piemenavimo nesimatė...*)? Ar Jūsų nurodytas daiktavardžio *piemenavimas* pamatinis žodis yra darinys?

2.6. Sakinyje vartojamas žodis *nelaimė* (plg. *Ji pirmoji pastebėjo ir Ulės nelaimę...*). Ar gali būti neiginys *ne* rašomas atskirai nuo daiktavardžių? Jeigu taip, tai kada?

2.7. Tarp pateiktų sakinių raskite sudėtinį sakinį, kurio vienas iš dėmenų yra šalutinis sąlygos aplinkybės sakinyje, ir jį parašykite. Koku dar vieniniu jungtuku prijungiami vien šalutiniai sąlygos aplinkybės sakiniai (be to, kuris pavartotas Jūsų rastame sakinyje)?

Vertinimas: **0** (atsakymas neteisingas), **1** (atsakymas iš dalies teisingas, bet netikslus arba nebaigtas), **2** (atsakymas teisingas).

3 UŽDUOTIS

Perskaitykite iš kritinės literatūros pateiktas ištraukas ir nurodykite, kokius autorius ir jų parašytus kūrinius jie charakterizuoja:

3. 1.

A. 1913 m. Kijevo universitete gavo lyginamosios kalbotyros magistro laipsnį. Dėl mažo atlyginimo iš universiteto išėjo ir išvyko į Užkaukazę, į Baku miesto gimnaziją, dėstyti rusų kalbą ir literatūrą, ten dirbo kone 12 metų (1909–1920). Vasaromis parvykdavo į tėviškę rinkti liaudies dainų ir padavimų. 1919 m. tapo Lietuvos atstovu Azerbaidžane.

B. Pagrindinį dramos įvykį – tėvo ir sūnaus atpažinimą – lydi nuojautos, dvejonės, prakeikimai, tragiškos klaidos, susitaikymas. Katastrofa įvyksta dėl neteisingai suprastų ženklų.

3. 2.

A. Fizikas pagal išsilavinimą, rašytojas pagal pašaukimą, miestietis pagal vidinę intelektinę, aristokratišką laikyseną. Vilnietis iki kaulų smegenų, vienas ryškiausių šiuolaikinės dekonstrukcinės Vilniaus mitologijos kūrėjų, neprilygstamai preciziškas sovietinės ideologijos patologas ir sovietinio gyvenimo metraštininkas.

B. Romano pagrindinio veikėjo trauminė patirtis pirmiausiai kyla iš vienetvės, nepripažinimo, atstūmimo ir nelygybės patirčių. Jų suluošintas personažas yra silpna asmenybė, neturinti orientyrų ir dėl tuo nuolat ieško autoriteto, tiksliau – galingesnio asmens, prie kurio galėtų šlietis, kurį jis apgintų ir taip prisiimtų atsakomybę už paties pagrindinio personažo gyvenimą.

3.3.

A. Jis pasisakė už tokias avangardizmo formas, kurios akcentavo menininko pareigą prieš visuomenę, ir neigė menas menui principą. Pirmasis lietuviškojo avangardizmo sąjūdis „Keturi vėjai“ neakcentavo rašytojo visuomeninio angažuotumo, dėl to jam buvo nepriimtinas. Rašytojas dėjo pastangas suburti visuomeniškai angažuotą lietuvių avangardistų grupę. Tai pavyko tik 1930 m. sausį, kai pradėjo eiti „Trečio fronto“ žurnalas.

B. Iš pasakų ir sakmių, iš burtų ir užkeikimų rašytojas buvo atsekęs ir savo knygoje atkūręs senąją mitologinę pasaulėjautą, tikėjamą demonais ir kitomis mitinėmis jėgomis. Jam reikėjo būtent šito tradicijos klodo, kad galėtų įtaigiau atskleisti rūpimas ne pilkos kasdienybės, bet universalesnes žmogų užgriūvančių išbandymų problemas – prabilti apie likimo smūgius, katastrofos esmę.

Vertinimas: už kiekvieną teisingą atsakymą 1 taškas.

4 UŽDUOTIS

Atsakykite į klausimus:

4.1. Šios kalbos dalies žodžiai yra neasmenuojami ir nelinksniuojami, jie reiškia veiksmų, būsenų ir ypatybių požymius arba aplinkybes. Daugelis jų turi savitas priesagas ir daryba bei reikšmė yra susiję su kitomis kalbos dalimis. Daugelis jų yra atsiradę iš daiktavardžių, būdvardžių bei įvardžių sustabarėjusių linksnių, veiksmažodžio formų, prielinksninių ir kitų konstrukcijų. Kai kurie jų gali būti laipsniuojami. Kokios kalbos dalies yra aptarti žodžiai?

4.2. Kai šis lietuvių kalbininkas mokėsi Kauno kunigų seminarijoje, jo mokytojas buvo A. Baranauskas. Šis žmogus yra žymus lietuvių kalbos tarmių tyrėjas, sukūręs lietuvių kalbos tarmių klasifikaciją, kurią vėliau patobulino A. Salys. Jis buvo pirmasis lietuvių kalbininkas, kuris plačiau tyrė baltų ir finų kalbų santykius. Dėstydamas Kauno kunigų seminarijoje jis parašė lietuvių kalbos gramatiką, kurioje pasiūlė naujus gramatikos terminus *asmuo*, *kamienas*, *veiksmažodis*. Kas buvo šis kalbininkas?

4.3. Ši kalba yra mirusi rytų baltų grupės kalba, o ja kalbėjo baltai, gyvenę dabartinės Lietuvos (Linkuva, Joniškis, Žeimelis) ir dabartinės Latvijos (Bauskė, Jelgava, Tukumas) teritorijose. Kunigaikštis Gediminas 1323 m. save oficialiai titulavo šia kalba kalbančių žmonių krašto valdovu ir vienuolių pranciškonų prašė atsiųsti šią kalbą mokančių kunigų. Kokia tai kalba?

4.4. Šio miesto vardo kilmė nėra iki galo aiški, bet šiuo metu dažniausiai linkstama manyti, kad miesto vardas kilo iš asmenvardžio, nes Lietuvoje yra paplitusi tokios pačios formos pavardė. Šiame mieste 1922 m. buvo įkurtas Lietuvos universitetas, o jame XX a. 3 dešimtmety dirbo garsūs kalbininkai K. Būga, J. Jablonskis, J. Balčikonis. Šiame mieste 1928 m. buvo išleista J. Jablonskio knyga *Linksniai ir prielinksniai*, o 1939 m. jame buvo įsteigtas Antano Smetonos Litanistikos institutas, į kurį buvo integruota *Lietuvių kalbos žodyno* redakcija. Koks tai yra miestas?

Vertinimas: už kiekvieną teisingą atsakymą 1 taškas.

5 UŽDUOTIS

Pasirinkite tinkamus atsakymus:

5.1. Kuris iš nurodytų poetų savo kūryboje plačiausiai interpretavo Bibliją?

- a) Marcelijus Martinaitis.
- b) Sigitas Geda.
- c) Gintaras Grajauskas.

5.2. Kuri iš nurodytų lietuvių prozininkų yra žymi romanų autorė?

- a) Ieva Simonaitytė.
- b) Dalia Staponkutė.
- c) Janina Degutytė.

5.3. Kuris iš šių kūrinių yra viduramžių romanas?

- a) Persevalis arba pasakojimas apie Gralį.
- b) Gargantiua ir Pantagriuelis.
- c) Rolando giesmė.

Vertinimas: Už kiekvieną teisingą atsakymą po 1 tašką.

6 UŽDUOTIS

kažkas many
gerai žino kelią

veda mane, girdžiu
fleitos balsą, nieko
nesibijau, esu kaip vaikas

štai – durys į uždraustą kambarį
pravertos
dar vienas žingsnis, dar

kaip tuščia

galvojau, rasiu lobyną, drėgną ir tamsų, pilną
pikrautą aukso ir brangakmenių, ranka išrašytų knygų
muskuso, smilkalų, kvapniųjų aliejų ir ambros
aksomo, šilkų, brokato, Kašmyro vilnos
pipirų, cinamono, gvazdikėlių, tikrojo
šafrano, muskato riešuto, ak, ir daugybės

stovylių, nepažįstamų, dieviškų

pats labirinto centras, šitiek sapnuotas

nuo menės raštuotų grindų
veidrodžio šukę pakeliu

kaip šviesu

Nijolė Miliauskaitė, *Sielos labirintas*, „kažkas many...“

Atsakykite į klausimus:

6.1. Perskaitykite eilėraščių raskite bent šešis bendrinius daiktavardžius, kurie yra tarptautiniai žodžiai, ir juos pateikite.

6.2. Parašykite bent vieną skolintą žodį ar jo vedinį, pavartotą eilėraštyje, kuris reiškia maistui vartojamą dalyką, bet nėra tarptautinis žodis. Ar eilėraštyje pavartotas žodis *knyga* taip pat yra skoliny?

6.3. Sukurkite ne mažiau nei 10 sakinių (tarp kurių turi būti bent 5 sudėtiniai sakiniai) publicistinio ar meninio stiliaus tekstą ir jame būtinai pavartokite bent 6 Jūsų rastus tarptautinius žodžius ir skolintą žodį (ar jo vedinį) iš pateikto eilėraščio. Nurodę sukurto teksto stilių, tekste pavartotus eilėraščio žodžius pabraukite ar paryškinkite.

Vertinimas:

6.1-6.2 klausimas: 0 (atsakymas neteisingas), **1** (atsakymas iš dalies teisingas, bet netikslus arba nebaigtas), **2** (atsakymas teisingas).

6.3. klausimas: 0 (atsakymas neteisingas), **2-5** (atsakymas iš dalies teisingas, bet netikslus arba nebaigtas, priklausomai nuo atliktos užduoties kokybės), **6** (atsakymas teisingas).